

ŽELJKO BUJAS

1928.-1999.



16. ožujka 1999. godine, neočekivano, nakon kraće teške bolesti, preminuo je naš kolega Željko Bujas, anglist, amerikanist i hrvatski leksikograf. Bio je umirovljeni profesor Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i član HAZU. Bio je također prvi hrvatski veleposlanik u Britaniji, a nakon toga, do smrti, saborski zastupnik.

Ž. Bujas nije izabrao studij engleskoga i ruskoga da bi dobio zvanje i uhljebljenje već iz živoga interesa. On se svojim zanimanjem, da ne kažemo zanosom, za stanovita područja jezika (i američkog engleskoga i ruskoga i hrvatskoga) u vrijeme studija isticao i tako je 1954., nakon diplome, bio izabran za

asistenta u Odsjeku za anglistiku. Ondašnji studenti sjećaju se njegova dolaska na Fakultet, jer je svojom elegantnom pojavom unosio nešto svjetske atmosfere u naše sivilo i izolaciju od onoga svijeta kojemu su osjećali da pripadaju.

Iako filolog po svom habitusu, Ž. Bujas bio je fasciniran tehnološkim novinama u svijetu, a posebno značajkama i upotrebom računala. Pratio je primjenu računala i shvaćao implikacije njihove upotrebe, tako da je odlučio i svoju doktorsku disertaciju (1965.) napisati u vezi s njihovom primjenom u strojnom prevođenju. Istina je da je mala skupina hrvatskih lingvиста pod kraj šezdesetih godina raspravljala o mogućnosti konstrukcije algoritma za strojno prevođenje i o tome u *Našim temama* 1959. objavila zbirku članaka, no Bujasova je vjerojatno prva obranjena disertacija na našim humanističkim fakultetima koja je povezivala računala i lingvistiku (»pitanja linearnoga paralelizma u strojnom prevođenju«).

Boravak u SAD na Teksaškom sveučilištu u Austinu dao mu je priliku da svoje dotada teorijsko znanje o upotrebi računala primijeni u izradi konkordancija tekstova. U vrijeme kad su se ručno brojile leksičke potvrde pojedinih riječi i izraza u djelima važnih hrvatskih pisaca, konkordancije Gundulića i Krleže značile su korak naprijed u izučavanju naše književnosti. Prva je izašla konkordancija Gundulićeva *Osmana*, a poslije je slijedio cijeli niz takvih radova (u suradnji s M. Mogušom) koji su danas na raspolaganju istraživačima kanona hrvatske književnosti. Konkordancija Krležina *Povratka Filipa Latinovicza* ostala je u rukopisu.

Strojeve je Ž. Bujas uveo i u obradu podataka za kontrastivna istraživanja u vezi s jednim dugogodišnjim projektom kontrastivne analize engleskoga jezika prema hrvatskom, na kojemu su uz njega radili gotovo svi članovi jezične katedre Odsjeka za anglistiku. O kontrastivnoj je problematici objavio nekoliko radova (»*Concordancing as a Method in Contrastive Analysis*«).

Američki engleski i američka kultura bilo je još jedno područje Bujasova dubokog interesa koje je marljivo proučavao i poučavao. Njegov je doprinos bio odlučan u utemeljenju Katedre za amerikanistiku u okviru Odsjeka za anglistiku u Zagrebu. Više je puta boravio u SAD kao predavač i organizator seminara i svaki put je donosio kući nove materijale i ideje za razvoj svojih amerikanističkih kolegija kao što su »Američki engleski prema britanskom engleskom« i »Američki jezik i američko društvo«. Organizirao je i postdiplomski studij amerikanistike u dubrovačkom Sveučilišnom centru za postdiplomsku nastavu i bio mentor mnogim magistrandima.

Leksikografija je, međutim, bila područje na kojem će Ž. Bujas dati najveći doprinos i kojoj je posvetio neizmjereno mnogo vremena i teškoga rada koji kao da nema kraja. Po tom radu sjećat će ga se i od toga imati koristi svi studenti anglistike, svi prevoditelji, kao i građani koji su učili ili žele naučiti engleski. Za taj je posao imao dara i energije, a samo umijeće leksikografa izgrađivao je radeći na englesko-hrvatskom rječniku u redakciji R. Filipovića, kao i u dopunjavanju nekoliko izdanja Drvodelićeva hrvatsko-engleskog i englesko-hrvatskog rječnika koje je temeljito proširio i dotjerao. Izgrađivao je to umijeće i sakupljajući tisuće i tisuće podataka iz američkih i engleskih časopisa i novina za koje je tražio hrvatske istovrijednice. Radio je dakako i obratan posao prateći razvoj hrvatskoga uzusa. Svaki slobodan tren posvećivao je svojim karticama i njegovi kolege znaju da mu je snop leksikografskih kartica u svim situacijama bio pri ruci kad je trebalo zabilježiti koji jezični podatak. I tako nakon desetljeća, što priprema, što rada, pojavio se *Hrvatsko ili srpsko — engleski enciklopedijski rječnik* u dva sveska od A do LJ i M do O u nakladi Grafičkoga zavoda Hrvatske. Dočekan je s velikim interesom u našoj zemlji i među slavistima u inozemstvu i brzo rasprodan. Taj je rječnik iz nekoliko razloga ostao nedovršen, jedan je što je propalo poduzeće koje ga je izdavalo, no Ž. Bujas rad je nastavio na drugom projektu koji je završio pred sam kraj života. Naklada Globus izdat će uskoro dva njegova rječnika, *Hrvatsko–engleski* i *Englesko–hrvatski rječnik* koje se, a mi u struci to znamo, s velikim zanimanjem i nestrpljenjem očekuju.

Radeći na leksici policentričnoga stranog jezika sa više standarda i tražeći istovrijednice engleskim odnosno hrvatskim riječima i izrazima, Ž. Bujas je razvio suptilan senzibilitet za hrvatski jezik. Imao je leksikografsko oko i uho za razlike između hrvatskoga i srpskog standarda i za njihove kulturalne implikacije, na koje je sustavno upućivao u rječnicima. Isto se tako odlično snalazio u sva tri naša regionalna dijalekta. Volio je zagrebački kajkavski, uspješno se njime služio u svakodnevnoj komunikaciji, te u svoje rječnike svjesno unosio natuknice iz tog prestižnog hrvatskog gradskoga varijeteta, prosvjedujući tako protiv prednosti koja se po inerciji davala seoskome u leksikografiji. Isto se tako vješto znao prebaciti u rodni čakavski s pripadajućim romanizmima kad je okolina zahtijevala ili kad je citirao iskaze ljudi s kojima je u čakavskim krajevima živio, osobito one svoga nona i none. Sanjario je, kad je bio umoran od svojih kartica, o kaiću i povratku na more.

No da je još među nama, teško bi mu se to ostvarilo, jer je imao drugih planova. Zamislio je bio, među ostalim, jedan interkulturalni hrvatsko-američki leksikon o kojem nam je znao podrobno govoriti i koji bi vjerojatno slijedio spomenute rječnike.

Potpunu bibliografiju njegovih radova izdat će kako je običaj, Razred za jezik HAZU na godišnjicu njegove smrti, zato naš cilj nije bio prikazati sav njegov rad, već podsjetiti one koji su ga poznavali na jednog radišnog filologa koji će nam nedostajati, a mlađe kolege na to tko je bio čovjek za čijim će radovima često posezati.

Damir Kalogjera

TRI NEKROLOGA U JEDNOME BROJU

Stjepan Babić



ekrolozi su rijetki u Jeziku i nikada se nije dogodilo da budu ni dva u istome broju, a sada evo triju. Tužno je to, a još tužnije kad je drugi osobi kojoj je život prekinut u pola radnoga vijeka, a treći čovjeku koji je hrvatskoj znanosti mogao još mnogo dati.

Potrebno je da kao urednik dodam da je Željko Bujas *Jeziku* dao više nego što je to vidljivo iz njegove suradnje. Njegovi su prilozili bili važni zbog područja kojim se bavio i prava je šteta što u tako zahuktalom poslu nije mogao naći vremena za plodniju suradnju. Kako je intimno živio s časopisom *Jezik*, pokazuje i njegov samoprijegorni i samozatajni rad: za *Jezik* je prevodio sažetke na engleski i kontrolirao prevedene, a ne samo da zato nije htio nikakva honorara, nego nije ni dopustio da mu uredništvo *Jezik* šalje besplatno, slao je pretplatu kao i svaki drugi pretplatnik.

A kad već pišem dodatak njegovu nekrologu, spomenut ću i njegov prinos hrvatskomu jeziku koji nije izravno vidljiv u njegovu radu. Značajna je njegova stilska raslojenost riječi koju je označavao brojkama, a među njima i jednom koja je bila posebno značajna. U nemilo vrijeme kad je svoj rječnik morao nazvati onim nesretnim *ili*, imao je hrabrosti da srbizme u njemu označuje brojkom 16 koja je značila »Upućivanje sa srpskih izraza, upotrebe ili terminologije na hrvatski izraz«. Te su brojke bile su uzorom Brodnjaku za obrojčavanje različitih vrijednosti u njegovu *Razlikovnome rječniku srpskog i hrvatskog jezika* i da nije bilo njih, lijevi bi Brodnjakov stupac izazivao još veće nesporazume.